

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

2022թ. սեպտեմբերի 25-ի
ՏԻՄ ընտրությունների
դիտորդական առաքելություն

Դիտորդական առաքելության մասին

2022 թ. սեպտեմբերի 25-ին Հայաստանի Հանրապետության 18 համայնքներում տեղի են ունեցել տեղական ինքնակառավարման մարմինների (ՏԻՄ) ընտրություններ, որից՝ 17 համայնքում տեղի են ունեցել համամասնական ընտրակարգով անցկացվող համայնքի ավագանու, մեկում՝ մեծամասնական ընտրակարգով համայնքի ավագանու և ղեկավարի ընտրություններ:

«Ականատես» դիտորդական առաքելության կողմից երկարաժամկետ և կարճաժամկետ դիտորդություն է իրականացվել 10 համայնքներում, որոնք ներառում են 180 բնակավայր:

N	Մարզ	Համայնք	Ընտրողների թիվ
1	Արագածոտն	Թալին	26,775
2	Գեղարքունիք	Ճամբարակ	10,833
3	Լոռի	Գյուլագարակ	6,208
4	Լոռի	Տաշիր	18,382
5	Լոռի	Ալավերդի	30,547
6	Կոտայք	Չարենցավան	26,870
7	Շիրակ	Անի	15,901
8	Սյունիք	Քաջարան	6,099
9	Սյունիք	Սիսիան	22,942
10	Տավուշ	Բերդ	22,485

Նախընտրական ժամանակահատվածի գործընթացները դիտարկելու նպատակով «Ականատեսը» ներգրավել է 9 երկարաժամկետ դիտորդ, որոնք ուսումնասիրել են ընտրությունների վարչարարությունը, քաղաքական ուժերի գործունեությունը, նախընտրական քարոզչությունը, վարչական ռեսուրսի հնարավոր չարաշահումը և ընդհանուր մթնոլորտը: Դիտորդները տեղերում աշխատել են ընտրական հանձնաժողովների, թեկնածուների, ընտրողների հետ: Տվյալների հավաքագրումը կատարվել է գրասենյակային հետազոտության, առցանց բաց տվյալների վերլուծության, անմիջական դիտարկումների, հանդիպումների, հարցազրույցների, ինչպես նաև՝ մամուլի լուսաբանումներին հետևելու միջոցով: Անուղղակիորեն ստացված տեղեկությունների ճշգրտությունն ու հավաստիությունն ապահովելու նպատակով՝ դրանք հնարավորինս ստուգվել են մի քանի անկախ աղբյուրների միջոցով:

Քվեարկության օրն «Ականատեսը» իրականացրել է շրջիկ դիտորդություն վերոնշյալ 10 համայնքի 216 տեղամասերում, ներգրավելով 44 շրջիկ դիտորդ:

«Ականատես» դիտորդական առաքելության կողմից նախընտրական ժամանակահատվածում և քվեարկության օրն իրականացված դիտարկման արդյունքները ներկայացվում են ստորև:

Նախընտրական ժամանակահատված

Ընտրական հանձնաժողովներ

Հայաստանի Հանրապետությունում գործում է եռաստիճան ընտրական համակարգ՝ կենտրոնական, ընտրատարածքային և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների տեսքով: ՏԻՄ ընտրությունների կազմակերպման գործում անչափ կարևոր է հատկապես երկրորդ մակարդակի՝ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների (ԸԸՀ) պրոֆեսիոնալ և անխափան աշխատանքը, քանի որ վերջիններիս են վերապահված ընտրությունների կազմակերպման մի շարք կարևորագույն գործառույթներ:

Դիտարկված 10 համայնքները սպասարկող ԸԸՀ-ներում գրանցվել է թվով 11 կուսակցություն և 9 կուսակցությունների դաշինք¹: Թեկնածուների կողմից գույքի և եկամուտների մասին հայտարարագրեր են ներկայացվել դիտարկված բոլոր ԸԸՀ-ներում:

Ընտրական ցուցակներում ընդգրկված թեկնածուների ինքնաբացարկի առավել մեծ քանակով դեպքեր են գրանցվել Թալինում, որտեղ ինքնաբացարկի 23 դիմումներ են ներկայացվել գրանցված 5 կուսակցություններից 4-ից՝ բացառությամբ «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության: Առաքելության գրուցակիցները նշել են, որ որոշ դեպքերում ինքնաբացարկի դիմումները եղել են ոչ ուղղակի ճնշումների և կաշկանդող այլ հանգամանքների հետևանք:

Տասնյակ ինքնաբացարկի դիմումներ են ստացվել տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների (ՏԸՀ) նախագահներից, քարտուղարներից և անդամներից:

Ինքնաբացարկի հետևանքով առաջացած թափուր տեղերը մեծ մասամբ լրացվել են և չեն խոչընդոտել ՏԸՀ-ների բնականոն աշխատանքին:

Նախընտրական շրջանում ԸԸՀ-ներում ընտրական գործընթացի մասնակիցների կողմից գրավոր դիմում-բողոքներ չեն ստացվել, բացառությամբ մեկ դեպքի: Թիվ 28 ԸԸՀ-ին ներկայացվել է բողոք Կոտայքի մարզի Բյուրեղավան համայնքում «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության կողմից չսահմանված վայրերում քարոզչանյութերի փակցման

¹<https://res.elections.am/images/TIM/2022/nomination25.09.22.pdf?fbclid=IwAR2OSNv6NNit6ZQMkkaZNYKtQc0nH2kGJhDIDXFmd2ZFeQqFJM3U6oOa-I>

առիթով (բազմաբնակարան շենքերի պատեր, էլեկտրական ենթակայան, սյուներ): ԸԸՅ որոշման համաձայն կիրառվել նախագուշացում՝ ժամանակ տալով կուսակցությանը վերացնել խախտումները:

Դիտարկումները ցույց են տվել, որ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովները գործել են համաձայն Ընտրական օրենսգրքի պահանջների և ընթացակարգերի: ԸԸՅ-ներում առկա չեն եղել ուղղակի կամ անուղղակի ճնշումներ, կաշկանդվածություն, միջամտություն կամ ԸԸՅ անկախությանը խոչընդոտող այլ հանգամանքներ: Թե՛ դիտորդները և թե՛ քաղաքական ուժերի ներկայացուցիչները հիմնականում գոհացուցիչ են գնահատել ԸԸՅ անդամների աշխատանքը:

Չարկ է նկատել, որ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի պաշտոնական կայքէջի² բարելավումը եականորեն ավելացրել է ԸԸՅ-ների աշխատանքի թափանցիկությունը, որի անհրաժեշտության մասին մեր կողմից բազմիցս բարձրաձայնվել է նախկինում: Կայքէջի թարմացման արդյունքում նախապես հրապարակվել են ԸԸՅ նիստերի օրակարգերը, որոշումները, վարչական վարույթների արդյունքները:

Դիտարկման գործընթացում դիտորդների աշխատանքի խոչընդոտման դեպքեր չեն արձանագրվել:

Նախընտրական քարոզարշավ

Դիտարկվող համայնքներում ՏԻՄ ընտրություններն անց են կացվել համամասնական ընտրակարգով: Չարկ է նկատել, որ անհրաժեշտ են լրացուցիչ ջանքեր՝ ընտրողների և ընտրապայքարի մասնակիցների շրջանում համամասնական ընտրակարգի կիրառության նպատակի լիարժեք ընկալմանը հասնելու համար: Դիտարկման արդյունքները ցույց են տալիս, որ որոշ դեպքերում ընտրողները դժգոհում են թեկնածուների մեծ քանակից և տարակուսանք հայտնում այն առիթով, որ թեկնածուին տրված քվեի և ընտրությունների արդյունքում ձևավորվող համայնքային իշխանության միջև կապն անհստակ է: Այս առումով, ընտրողների շարունակական իրազեկման բաց է նկատվում:

Չամամասնական ընտրակարգի մասին պատկերացումները ոչ ամբողջական են նաև ընտրապայքարի մասնակիցների շրջանում: Որպես ընդհանրական օրինակ կարելի է ներկայացնել Ալավերդի խոշորացված համայնքի Ախթալա բնակավայրի նախկին համայնքապետ, «Ապրելու երկիր» կուսակցության ընտրական ցուցակը գլխավորող թեկնածու Արկադի Թամազյանի՝ ընտրողներին ուղղված այն հավաստիացումը, թե «ինքն անկուսակցական է և չունի քաղաքական նպատակ, միակ նպատակը աշխատանքը շարունակելն է» (հատված ընտրողների հետ հանդիպումից): Ակնհայտորեն, ընտրապայքարի

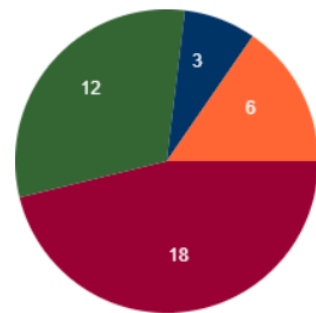
² elections.am

մասնակիցներն ավելի հաճախ անձնավորված քարոզարշավ են վարել, քան շեշտադրել կուսակցության գաղափարներն ու ծրագրերը:

Նախընտրական քարոզչության պաշտոնական ժամանակահատվածը տևել է օգոստոսի 31-ից սեպտեմբերի 23-ը: Մինչև սեպտեմբերի 13-ը նախընտրական միջոցառումները (հավաքներ, երթեր, բակային հանդիպումներ ընտրողների հետ) ընթացել են որոշակիորեն ակտիվ, մինևույն ժամանակ՝ կառուցողական մթնոլորտում: Սեպտեմբերի 13-ից, ՀՀ սահմանների նկատմամբ Ադրբեջանի կողմից սանձազերծված ագրեսիայի հետևանքով քարոզչական ակտիվ գործողությունները համայնքներում մեծամասամբ դադարել են: Դրանք վերսկսվել են միայն քվեարկության օրվան նախորդող շաբաթվա ընթացքում և մեծամասամբ դրսևորվել համացանցում իրականացվող քարոզարշավի տեսքով: Ընտրություններին մասնակցող քաղաքական ուժերի միջև հանրային բանավեճեր գրեթե չեն կազմակերպվել:

Առաքելության դիտորդները հանդիպումներ են ունեցել քաղաքական ուժերի 39 ներկայացուցիչների հետ:

Պատասխան	Քանակ	Տոկոս	
 Թեկնածու	18	46%	
 Շտաբի համակարգող	12	31%	
 Կուսակցության ներկայացուցիչ	3	8%	
 Այլ (նշել)	6	15%	
Ընդամենը	39		

Ընտրապայքարի մասնակիցները և ընտրողները նախընտրական մթնոլորտը հիմնականում գնահատել են անխոչընդոտ և ոչ կոնֆլիկտային: Ի տարբերություն 2021թ. համապետական ընտրությունների՝ ատելության խոսքի կիրառում գրեթե չի նկատվել: Ֆիզիկական բռնության կամ դրա սպառնալիքի դեպքեր չեն արձանագրվել: Նմանատիպ միջավայրը հատկանշական է համայնքային ընտրություններին, որտեղ միջանձնային և բարեկամական կապերն առավել կարևորվում են: Ինչպես դիտորդի հետ զրույցում նշել է թեկնածուներից մեկը՝ «ընտրությունները կանցնեն, իսկ մենք դեռ ապրելու ենք կողք կողքի»:

Ընդհանուր առմամբ, առաքելության կողմից դիտարկվել է թվով 34 քարոզչական միջոցառում տարբեր համայնքներում: Դրանց ընթացքում թեկնածուների կողմից հիմնականում ներկայացվել են համայնքներում առկա խնդիրները և դրանց լուծմանն ուղղված՝ քաղաքական ուժերի ծրագրերը: Դիտորդների հետ զրույցներում քաղաքական ուժերի ներկայացուցիչների մեծ մասը գրավոր նախընտրական ծրագիր են համարել տպագրված բուկլետներում առկա ինֆորմացիան:

Քարոզչության տեխնիկաներից ամենից կիրառելի են եղել բնակավայրերում ոչ մարդաշատ բացօթյա հանդիպումները ընտրողների հետ և օնլայն հարթակներում քարոզչությունը:

Դիտորդության ընթացքում ընտրակաշառքի բաժանման դեպքեր չեն նկատվել:

Արձանագրվել է առերևույթ արգելված բարեգործության երկու դեպք՝

1. սեպտեմբերի 1-ին Գիտելիքի օրվա առիթով Չարենցավան համայնքում ժամանցային միջոցառում է կազմակերպվել երեխաների համար, որի ընթացքում տեղադրված են եղել «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության ընտրական ցուցակը գլխավորող թեկնածու Արթուր Գալստյանի քարոզչական պաստառը և բազմաթիվ այլ քարոզչանյութեր (ընդհուպ մինչև երեխաների խաղավարը կրել է թիվ 7 նշանով գլխարկ): Միջոցառման հաղորդավարները անընդմեջ բեմից կոչ են հնչեցրել քվեարկել Արթուր Գալստյանի օգտին:
2. Ախթալայի մանկապարտեզի բացման արարողության ավարտին «Ապրելու երկիր» կուսակցության ցուցակը գլխավորող թեկնածու Արկադի Թամազյանը պայուսակներ և գրենական պիտույքներ է նվիրել երեխաներին:

Արձանագրվել է ընտրական քարոզչության իրավունք չունեցող անձանց կողմից քարոզչություն իրականացնելու մեկ դեպք: Մասնավորապես՝ Տավուշի մարզի Բերդ համայնքում «Չորավոր համայնք» դաշինքի քարոզչական միջոցառմանը ներկա է եղել շրջանի հոգևոր հովիվ Տեր Արամ քահանան, ով ելույթ ունենալով միջոցառման ժամանակ, իր օրհնությունը և դաշինքին աջակցող խոսքեր է հղել:³

Ընտրապայքարում քրեական հեղինակությունների ներգրավման մեկ դեպք է գրանցվել Լոռու մարզի Տաշիր համայնքում: «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության ընտրական ցուցակը գլխավորել է Արման Վարդանյանը⁴, ում հաճախ (այդ թվում քարոզարշավի ընթացքում) կարելի է տեսնել քրեական ենթամշակույթի հետ ասոցացվող անձանցով շրջապատված: Ըստ դիտորդական առաքելության տեղեկությունների՝ թեկնածուն ունեցել է դատվածություն աղմկահարույց գործով:

Մեկ դեպք է գրանցվել, երբ կուսակցությունների դաշինքը չի կարողացել քարոզչության նպատակով օգտվել անվճար հիմունքներով համայնքների կողմից տրամադրվող դահլիճներից: «Միասնական համայնք» կուսակցությունների դաշինքը դիմում է ներկայացրել Մեծավանի (Տաշիր) համայնքապետարան՝ մշակույթի տան դահլիճում քարոզչական միջոցառում անցկացնելու նպատակով: Դահլիճն, ի դեպ, ընդգրկված է եղել անվճար

³ https://www.facebook.com/watch/live/?extid=CL-UNK-UNK-UNK-AN_GK0T-GK1C&ref=watch_permalink&v=744751266629156 13-րդ րոպեից

⁴ հայտնի է «Նագլի» մականվամբ

հիմունքներով տրամադրվող դահլիճների ցանկում: Առաքելության հետ զրույցում համայնքապետարանի ներկայացուցիչը մերժումը հիմնավորել է դահլիճի ոչ բարվոք պայմաններով:

Քարոզչանյութերի տարժման տեսանկյունից չսահմանված/արգելված վայրերում քարոզչական նյութերի տեղադրումը շարունակել է կրել պարբերական բնույթ (առաքելության կողմից արձանագրվել է մի քանի հարյուր դեպք): Մասնավորապես՝ պաստառները փակցված են եղել փողոցային սյուների, բազմաբնակարան շենքերի, սննդի և առևտրի օբյեկտների վրա: Նման խախտումներ թույլ են տրվել գրեթե բոլոր կուսակցությունների/կուսակցությունների դաշինքներից կողմից, գերակշռել են «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության կողմից թույլ տրված դեպքերը: Հանրային տրանսպորտում քարոզչական պաստառների տեղադրման մեկ դեպք է գրանցվել: Լոռու մարզի Տաշիր-Միխայելովկա, Տաշիր-Նորաշեն-Սարչապետ միջհամայնքային երթուղին սպասարկող մեքենաների դրսում և ներսում փակցվել են «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության քարոզչական պաստառներ: Երբ դիտորդն այս մասին տեղեկացրել է Լոռու մարզպետի տեղակալ Գոռ Ասրյանին, վերջինս խորհուրդ է տվել «չնկատել որոշ բաներ»:

ՀՀ ընտրական օրենսգրքի համաձայն, չսահմանված/արգելված վայրերում փակցված քարոզչանյութերի հեռացման պատասխանատուն համայնքի ղեկավարն է: Սակայն վերջիններս ոչ բոլոր դեպքերում են զբաղվել այս խնդրով, ինչի արդյունքում որոշ համայնքներում նկատվել է մեկ կուսակցության քարոզչանյութերի անհամամասնորեն մեծ քանակ: Հարկ է նշել, որ բազմաթիվ են եղել նաև քարոզչանյութերի վնասման դեպքերը:

Ընտրական օրենսգրքի սահմանում է նաև, որ քարոզչական տպագիր նյութերը պետք է տեղեկություններ ներառեն պատվիրատուի, տպագրող կազմակերպության և տպաքանակի վերաբերյալ: Պահանջվող տվյալները բացակայել են օրինակ Չարենցավան համայնքում մրցակցող «Ապրելու երկիր» կուսակցության, «Միասնական համայնք» և «Արժանապատիվ սերունդ» կուսակցությունների դաշինքների քարոզչական գրեթե բոլոր տպագիր նյութերում:

Զվեարկության և դրան նախորդող օրը քարոզչությունը հրապարակային ելույթների, հրապարակային միջոցառումների միջոցով, ՉԼՍ-ներով, այդ թվում՝ կաբելային (մալուխային) ցանցով, արբանյակային կապով և վերգետնյա եթերային հեռարձակմամբ տեսալսողական մեդիածառայություն մատուցողների կողմից, ինչպես նաև համացանցում գովազդի միջոցով արգելվում է: «Լռության օրվա» կանոնի խախտում է արձանագրվել Հանրային հեռուստաընկերության կողմից, երբ ՏԻՍ ընտրություններին նախորդող օրը հեռարձակվել է Միսիան համայնքում «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության ընտրական ցուցակը գլխավորող թեկնածու Արմեն Հակոբջանյանի հարցազրույցը, որն ունեցել է նախընտրական քարոզչության հստակ տարրեր:

Չնայած արգելքին, «լուռության օրվա» ընթացքում քարոզչություն է արձանագրվել նաև համացանցային տիրույթում: Այն հատկապես անվերահսկելի է եղել սոցիալական ցանցերում:

Վարչական ռեսուրսների կիրառում

ՏԻՄ ընտրությունների ժամանակահատվածում դիտարկվել են վարչական լծակների միջոցով թեկնածուների ազատ կամքի արտահայտումը առերևույթ խոչընդոտելու մի քանի դրսևորումներ: Այսպես՝

- Աշխատանքից հեռացվել է Սիսիանի համայնքապետարանի ենթակայության տակ գործող Արվեստի դպրոցի տնօրենը, ով «Աշխատանք և արդարություն» դաշինքի ընտրական ցուցակով առաջադրված թեկնածու է: Տնօրենի խոսքով՝ իր նկատմամբ պարբերաբար կիրառվել են ճնշումներ և ներկայացվել է պահանջ սատարելու «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցությանը:
- Ըստ տարբեր աղբյուրներից ստացված տեղեկությունների՝ ճնշումներ են կիրառվել Տաշիրում «Միասնական համայնք» դաշինքի թեկնածուների նկատմամբ: Այսպես, Նորաշեն և Կաթնառատ համայնքներում աշխատանքից ազատվել են 2 թեկնածուներ (դպրոցի ուսուցիչներ): Նմանատիպ իրավիճակում է հայտնվել Տաշիր ԲԿ-ի վիրաբույժը: Մեկ այլ դեպքում՝ Տաշիրի պոլիկլինիկայի ընտանեկան բժիշկը տնօրենի պահանջով ներկայացրել է ինքնաբացարկի դիմում՝ աշխատանքից ազատման սպառնալիքի ներքո: Բոլոր դեպքերում ճնշումներն ուղղորդվել են «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության կողմից:

Ընտրություններում վարչական լծակների կիրառման ևս երկու դեպք է գրանցվել Լոռու մարզի Գյուլագարակ համայնքում՝

- Գարգառ բնակավայրի միջնակարգ դպրոցի տնօրենը դասի ժամին աշակերտին ներգրավել է «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության քարոզչական պաստառի փակցման աշխատանքներում:
- Վարդաբլուր բնակավայրում մանկապարտեզի տնօրենը, ով «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության թեկնածուն է, քարոզչություն է իրականացրել ծնողական ժողովի ընթացքում:⁵

Առհասարակ, համայնքային ենթակայության գործող կառույցները թերևս ամենախոցելին են վարչական ճնշումների տեսանկյունից: Այս մասին են վկայում նմանատիպ կառույցների սոցիալական հարթակների էջերից հաճախակի կատարվող քարոզչության դեպքերը («Ալափարս գյուղի մանկապարտեզ»՝ «Միասնական համայնք» դաշինքի օգտին,

⁵ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2706930892774015&set=a.281505701983225>

Բյուրեղավանի «Արև» մանկապարտեզ՝ «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության օգտին», Վարդաբլուրի մանկապարտեզ՝ «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության օգտին»):

Նախընտրական քարոզչության համատեքստում բազմաթիվ են եղել վարչական ռեսուրսների տիրապետման փաստի շահարկման միջոցով մրցակիցների հանդեպ առավելություն ստանալու փորձերը: Գործող համայնքապետ-թեկնածուների դեպքում պետական և համայնքային ֆինանսավորմամբ իրականացվող ծրագրերի միջոցով փորձ է կատարվել ներկայացնել սուբվենցիոն ծրագրերի իրականացումը որպես լուրջ իրենց պաշտոնավարման ձեռքբերում: Մինչդեռ կենտրոնական իշխանության կողմից առաջադրված հավակնորդ թեկնածուները ջանացել են տպավորություն ստեղծել, թե պետական ֆինանսավորմամբ իրականացվող սուբվենցիոն տարբեր ծրագրերի շարունակականությունը կամ նոր ծրագրերի իրականացումը պայմանավորված է ընտրություններում իրենց գրանցվելիք հաջողությամբ: Որոշ դեպքեր ներկայացված են հղումներում: ^{6 7 8 9 10 11 12}

Քվեարկության օր

Քվեարկության օրվա դիտարկումը շրջիկ դիտորդները սկսել են ընտրական տեղամասերի բացման պահից՝ առավոտյան 08:00-ից: Ընդհանուր առմամբ, քվեարկության օրվա ընթացքին հետևել է 22 շրջիկ խմբում ընդգրկված 44 դիտորդ: Դիտորդները օրվա ընթացքում այցելել են դիտարկվող 10 համայնքների 216 ընտրական տեղամասեր (յուրաքանչյուր տեղամասում գտնվելով կեսից մեկ ժամ): Դիտորդները հետևել են նաև կուսակցությունների և դաշինքների շտաբների ու գրասենյակների, տեղամասերին հարող տարածքների ընդհանուր միջավայրին և իրադարձություններին: Գիշերվա ընթացքում հաշվարկի և ամփոփման փուլից հետո, դիտորդները հետևել են ընտրական փաստաթղթերն ու պարագաները ԸԸՀ-ների ներկայացնելու գործընթացին:

⁶<https://www.facebook.com/Azghamaynq/posts/pfbid02Urn6ufoiBtPk59EGN4mY3PivkAPMuq4RTwEogLz9kT9zuPQW6CpSB31ZNDR92Roel>

⁷https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid024tRmuPPigMctuStLrQA5rki8o7Jvw4NSvMHWUpkiRjmDjWto3ahmwdFw5XJzNml&id=105061322322768

⁸https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0o5Aip4cjuEnenG3LsQzWCMA5kYpzAm2niyDqzYXPv8rYh89kMUtrVHokRuctWM2GI&id=101104126073146

⁹https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0mBQs6P7EtWNXjv9CzaDUZ9dEoepacxmRzrP9zRktabR73bmG8aBhb8xqLLb2aRPI&id=101104126073146

¹⁰https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0dqKTzxF8GJB8HBbcLhZb6tefshEcG55tVEXQCosdRvD8cv4KNfZfK9sGTKfxxVhl&id=101104126073146

¹¹https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02hZWWsdCF8eBTaNN3uMAijNqHAG42LjLHhuePUMoj7aTZ7p92kDbusiPPTFtHz1NEI&id=101104126073146

¹²<https://www.facebook.com/aren.mkrтчyan.5/posts/pfbid02aF1tSPYn9ktsLxwQ7RFRZNFo842V8VzQrgaxrvKaH5Yi8QLfjirVBWwp5frFpsrl>

Քվեարկության մասնակցության ամենաբարձր ցուցանիշը գրանցվել է Սյունիքի մարզի Քաջարան խոշորացված համայնքում՝ 78%, իսկ ամենացածր ցուցանիշը գրանցվել է Կոտայքի մարզի Ջրվեժ խոշորացված համայնքում՝ 27%: Միջինում մասնակցության ցուցանիշը քվեարկության օրվա ավարտին՝ 20:00-ի դրությամբ կազմել է՝ 50.47%:

Ընդհանուր առմամբ, քվեարկության օրն անցել է հանդարտ: Որոշ բնակավայրերում գրանցվել են խախտումներ և միջադեպեր, որոնք, սակայն չեն ազդել ընտրությունների ընդհանուր արդյունքների վրա:

Դիտարկված ընդհանրական խնդիրներից են՝

1. **մարդկանց և մեքենաների կուտակումներ կուսակցությունների (դաշինքների) շտաբներին և ընտրական տեղամասերին հարող տարածքներում** – որոշ համայնքներում օրվա ընթացքում նկատվել է տարբեր կուսակցություններին հարող խմբերի ներկայություն: Որոշ դեպքերում նրանց գործողություններն ունեցել են ընտրողների ոչ բացահայտ ուղղորդման տարրեր:
2. **ընտրական տեղամասեր դիտորդների մուտքի խոչընդոտում** – վերջերս կատարված ընտրական օրենսգրքի փոփոխությունների արդյունքում համատեղ դիտորդական առաքելություն իրականացնող տեղական կազմակերպությունները, ինչպիսին «Ականատես» է, ընտրական տեղամաս կարող են գործուղել երկուական դիտորդ՝ նախկին մեկի փոխարեն: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները պատճառ կերպով տեղեկացված չեն եղել օրենքի փոփոխության մասին, ինչի հետևանքով քվեարկության ողջ օրվա ընթացքում պարբերաբար խոչընդոտվել է գույգ դիտորդների մուտքը տարբեր տեղամասեր:
3. **ընտրական տեղամասերի կահավորման և մատչելիության խնդիրներ** – որոշ տեղամասերում գրանցվել են տեղամասերի սխալ դասավորության դեպքեր, բազմաթիվ տեղամասեր շարունակում են մնալ ոչ մատչելի հենաշարժողական և տեսողական խնդիրներ ունեցող ընտրողների համար:

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները հիմնականում պատշաճ կերպով են կազմակերպել քվեարկության և հաշվարկի գործընթացը՝ հետևելով սահմանված ընթացակարգերին:

Ստորև առանձնացված են որոշ խնդրահարույց դեպքեր, որոնք արժանի են ուշադրության՝

- **Թիվ 25/29 տեղամասում (Լոռի, Նովոսելցովո գյուղ)** միաժամանակ ներկա են գտնվել երկու վստահված անձ «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցությունից

(օրենքով սահմանված մեկի փոխարեն): Երկրորդ վստահված անձը դուրս է հրավիրվել տեղամասից միայն դիտորդների հորդորին հաջորդող տևական վիճաբանությունից հետո: Խախտումը գրանցվել է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գրանցամատյանում՝ դիտորդների նկատմամբ տեղամասային հանձնաժողովի նախագահի կողմից ճշումների գործադրման պայմաններում:

- **35/1, 35/2, 35/3 և 35/5 տեղամասերում (Սյունիք, Քաջարան)** գրանցվել են «Քաղաքացիական պայմանագիր» կուսակցության թեկնածուների խմբի (5-6 անձ) կարճատև այցեր (ինչն օրենքով արգելված է): Տեղամասերին հարող տարածքներում նրանք զրուցել են ընտրողների հետ:
- **Թիվ 34/6 տեղամասի (Սյունիք, Սիսիան)** դիմաց վիճաբանություն է արձանագրվել: Մերի Տոմոյանը (քլոգեր) վիճաբանել է տեղամասային կենտրոնի մոտ կայանված՝ ծառայողական համարանիշներով մեքենայում գտնվող ԱԺ «Քաղաքացիական պայմանագիր» խմբակցության պատգամավոր Կարեն Ջամբարձումյանի հետ՝ Ջամբարձումյանի կողմից ընտրողներին ենթադրաբար ուղղորդելու կապակցությամբ: Կարեն Ջամբարձումյանը հայիոյանքներ և վիրավորանքներ է հնչեցրել կնոջ հասցեին: Ոստիկանները դրսևորել են անգործություն և հարթել միջադեպը միայն դիտորդի հորդորից հետո: Պատգամավորն օրվա ընթացքում շարունակել է դրսևորել անպատշաճ վարքագիծ՝ փորձելով ազդեցություն գործադրել քվեարկության բնականոն ընթացքի վրա, բղավել է տեղամասային կենտրոնի պատուհանից ներս, հրահրել մի քանի վիճաբանություն:
- **Թիվ 25/25 տեղամասում (Լոռի, Լեռնահովիտ գյուղ)** հանձնաժողովի նախագահը որոշ ժամանակահատված (մոտ 5ր տևողությամբ) գրեթե յուրաքանչյուր քվեարկողից հետո մուտք է գործել քվեախցիկներ և դատարկել չօգտագործված քվեաթերթիկների արկղը՝ զննելով չօգտագործված քվեաթերթիկները:
- **Թիվ 35/6 տեղամասում (Սյունիք, Լեռնաձոր գյուղ)** ընտրողները քվեարկությունից առաջ մոտեցել են տեղամասից մոտ 100մ հեռավորության վրա գտնվող «Դեպի միասնություն» դաշինքի նախընտրական շտաբ (կես ժամվա ընթացքում արձանագրվել է շուրջ 6-7 դեպք):

Արձանագրված խնդիրների հիման վրա դիտորդների կողմից կազմվել են արձանագրություններ և կատարվել են գրառումներ տեղամասերի գրանցամատյաններում:

«Ականատեսի» մասին

«Ականատես» դիտորդական նախաձեռնությունը հիմնադրվել է 2018 թ.՝ ընտրությունների նկատմամբ հանրային վերահսկողություն իրականացնելու, Հայաստանում ընտրական գործընթացների կատարելագործումը, թափանցիկությունը, հաշվետվողականությունը և հրապարակայնությունը խթանելու նպատակով:

«Ականատես» նախաձեռնությունը գործում է անկախ՝ պահպանելով անկողմնակալության սկզբունքը և զերծ մնալով այնպիսի գործողություն կատարելուց, որը կարող է մեկնաբանվել որպես աջակցություն, քարոզչություն կամ հակաքարոզչություն ընտրությունների մասնակցող որևէ կուսակցության (դաշինքի), թեկնածուի օգտին կամ դեմ:

2022թ. սեպտեմբերի 25-ի ՏԻՄ ընտրությունների դիտարկումն իրականացվել է Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստանի աջակցությամբ:

Սույն տեղեկանքի բովանդակության համար պատասխանատու են «Ականատես» դիտորդական առաքելությունն ու դրա անդամ կազմակերպությունները, և այն չի արտացոլում դրամաշնորհատուների տեսակետները:

Անդամ կազմակերպություններ

ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՏԻ ԻՆՅԵՐՆԵՅԼԻ
հավակոռուպցիոն կենտրոն

Թրանսփարենտի Ինթերնեշնլ հավակոռուպցիոն կենտրոնը

հիմնադրվել է 2000թ., Երևանում: ԹԻՀԿ առաքելությունն է կոռուպցիան նվազեցնելու ու ժողովրդավարությունն ամրապնդելու ճանապարհով նպաստել լավ կառավարմանը Հայաստանում: Կազմակերպությունը դիտորդություն իրականացնում է 2008թ.-ից:

ք. Երևան, Սարյան 12 շենք, 5-րդ հարկ

www.transparency.am +374 10569589

ԱՍՊԱՐԵԶ

ASPAREZ

Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբը հիմնադրվել է 1999 թ., Գյումրիում:

ԺԱԱ առաքելությունն է արտահայտման, մամուլի և տեղեկատվության ազատության պաշտպանությունը: Կազմակերպությունը դիտորդություն իրականացնում է 2009թ.-ից:

ք. Գյումրի Պուշկինի փող., 96 շենք

www.asparez.am +374 31250622

«Ռեստարտ» գիտակրթական հիմնադրամը ստեղծվել է 2018թ., բարձրագույն կրթության ոլորտում բարեփոխումներ իրականացնելու նպատակով՝ ապահովելու ավելի հարմարավետ, կրթական առումով ավելի առաջադեմ բուհեր:

ք. Երևան, Մաշտոցի 45 Ա
+374 99990321

Իրավունքի զարգացման և պաշտպանության հիմնադրամը հիմնադրվել է 2018 թ., որի գործունեությունն ուղղված է ՀՀ-ում մարդու իրավունքների պաշտպանությանը և իրավական դաշտի բարեփոխումներին:

ք. Երևան, Վարդանանց փակուղի 8
<https://ldpf.am/> + 374 99515600